

RAQS SAN'ATINING ETNIK MADANIY QADRIYATLARI

Boboqulova Dilnoza

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 2-bosqich talabasi

Abdujabborova Ro'ziyo Sharofiddin qizi

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Raqs san'ati insoniyat tarixi davomida turli xalqlar va madaniyatlar tomonidan boyitilgan va rivojlantirilgan san'at turidir. Har bir xalqning o'ziga xos raqs uslubi, harakatlari va ifoda vositalari bor bo'lib, bu raqslar xalqning madaniy qadriyatlari, urf-odatlar va tarixini aks ettiradi. Raqs san'ati nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki xalqning o'zligini, tarixi va an'alarini saqlab qolish va kelajak avlodlarga etkazish vositasidir. Quyida turli etnik madaniyatlarda raqs san'atining muhim qadriyatlari va ularning o'ziga xosliklari keltirilgan.

Kalit so'zlar: urf-odat, tarix, raqs, etnik madaniyat, milliy kiyim, ritm, Tamaraxonim, Bharatanatyam, musiqa, ritm, qadriyat.

1. O'ZBEK RAQSI

2 . HIND RAQSI

3. ARAB RAQSI

1.1 O'ZBEK RAQSI

O'zbek raqsi O'zbekiston xalqining boy madaniy merosini aks ettiruvchi, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan san'at turidir. Bu raqslar asrlar davomida shakllangan va rivojlangan bo'lib, xalqning turmush tarzi, tarixiy voqealari, urf-odatlar va an'alarini o'zida mujassam etgan.

Tarixiy Ahamiyat

O'zbek raqsining ildizlari uzoq o'tmishga borib taqaladi. Bu raqslar qadimiy davrlardan boshlab, xalqning turli marosimlari, bayramlari va kundalik hayotining ajralmas qismi bo'lgan. O'zbek raqslari orqali xalqning hayot tarzi, mehnat jarayonlari, tabiatga bo'lgan munosabati va boshqalar aks ettirilgan.

An'alar va Urf-odatlar

O'zbek raqslari turli marosimlar va bayramlarda, jumladan, to'ylar, Navro'z bayrami, hosil bayramlari va boshqa tadbirlarda ijro etiladi. Har bir raqsning o'ziga xos mazmuni va ifodasi bor. Masalan, "Andijon polkasi", "Buxoro usuli", "Farg'ona raqsi" kabi turli mintaqalarga xos raqslar mavjud bo'lib, har biri o'ziga xos uslub va harakatlarga ega.

Milliy Kiyimlar

O'zbek raqslari maxsus milliy kiyimlar bilan ijro etiladi. Bu kiyimlar rang-barang, naqshinkor va bezakli bo'lib, raqsga alohida ko'rk beradi. Milliy kiyimlar orasida atlas va adras kabi matolardan tikilgan liboslar, zar qoplamali kamzullar, turli xil bosh kiyimlar va zargarlik buyumlari bor. Kiyimlarning bunday boy bezaklari raqsning estetik jihatini yanada boyitadi.

Musiqa va Ritm

O'zbek raqslari turli musiqa asboblari hamrohligida ijro etiladi. Bu asboblarda doira, dutor, tanbur, nay va boshqa xalq cholg'ulari bor. Musiqa va ritm raqsning dinamikasi va ifodasini ta'minlaydi, raqs harakatlariga mos keladigan temp va ohanglar yaratadi. Musiqaning turli ritmlari raqs harakatlariga uyg'un ravishda, raqqoslarning his-tuyg'ularini ifodalaydi.

Ifoda va Harakatlar

O'zbek raqsining ifoda vositalari xilma-xil va boy. Har bir harakat, qadam va qo'l ishorasi orqali raqqos yoki raqqosa o'zining hissiyotlarini, kechinmalarini ifodalaydi. Raqs harakatlari tabiiy va samimiy bo'lib, xalqning hayotiy tajribalarini aks ettiradi. Ko'pincha raqs harakatlari tabiat manzaralarini, ish jarayonlarini, sevgi va muhabbatni, shodlik va qayg'ularni ifodalaydi.

Mashhur Raqsalar va Raqqosalar

O'zbek raqsi dunyo bo'ylab mashhur bo'lgan ko'plab san'atkorlar va raqqosalar tomonidan ijro etilgan. Ulardan biri Tamara Xonum bo'lib, u o'zining mahorati bilan xalqaro miqyosda tanilgan. Tamara Xonumning ijodi o'zbek raqsining go'zalligi va boyligini dunyoga tanitdi.

2.1 HIND RAQSI

Hind raqsi Hindistonning boy madaniy merosini aks ettiruvchi, rang-barang va xilma-xil san'at turidir. Bu raqs harakatlari asrlar davomida shakllangan va rivojlangan bo'lib, xalqning diniy e'tiqodlari, urf-odatlarini, an'analari va kundalik hayotini o'zida mujassam etgan. Hind raqsi bir nechta asosiy uslublarga bo'linadi, ular orasida Kathak, Odissi, Kuchipudi, Manipuri, Mohiniyattam va Kathakali mavjud. Har bir uslub o'ziga xos harakatlari, ifoda vositalari va kiyim-kechaklari bilan ajralib turadi.

Tarixiy Ahamiyat

Hind raqsining ildizlari miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. Bu raqs harakatlari Hindistonning diniy va madaniy merosining ajralmas qismi bo'lib, ibodat marosimlari, bayramlar va boshqa tadbirlarda ijro etiladi. Qadimiy davrlarda Hind raqslari ibodatxonalarda diniy maqsadlarda ijro etilgan va shu tariqa san'at turi sifatida shakllangan.

Diniy va Ruhiiy Mazmun

Hind raqslari ko'pincha diniy va ruhiy mazmunlarga ega bo'lib, ular orqali turli ilohlar, epik voqealar va mifologik hikoyalar tasvirlanadi. Masalan, Bharatanatyam raqsi ibodat marosimlarida ijro etilgan va Shivaga

bag'ishlangan. Kathak raqsi esa Hindu va musulmon madaniyatining uyg'unlashuvi natijasida paydo bo'lgan va o'zida turli hikoyalarni aks ettiradi.

Kostyum va Makiyaj

Hind raqslarida yorqin rangdagi, bezakli kiyimlar va o'ziga xos makiyaj muhim o'rin tutadi. Har bir raqs uslubi uchun maxsus kiyim-kechaklar mavjud. Masalan, Bharatanatyam raqqosalari sari kiyib, sochlarini o'ziga xos tarzda bezatadilar, yuzlariga esa turli xil makiyaj va naqshlar qo'llaniladi. Kathakali raqqosalari esa rang-barang kostyumlar va dramatik makiyaj bilan ajralib turadi.

Harakat va Ifoda Vositalari

Har bir Hind raqs uslubi o'ziga xos harakatlar va ifoda vositalariga ega. Bharatanatyam raqsida oyoq harakatlari va mudralar (qo'l ishoralari) muhim o'rin tutadi, ular orqali turli hikoyalar ifodalanadi. Kathak raqsida esa oyok va qo'llarning nozik harakatlari, shuningdek, aylanishlar va ritmik zarbalar muhim ahamiyatga ega. Mohiniyattam raqsida esa yumshoq va oqimli harakatlar raqqosaning nafisligini aks ettiradi.

Musiq va Ritm

Hind raqslari turli musiqa asboblari hamrohligida ijro etiladi. Musiqa raqsning muhim qismi bo'lib, harakatlarning ritmi va tempini belgilaydi. Asboblari orasida tabla, mridangam, sitar, vina, shehnai va boshqa xalq cholg'ulari mavjud. Musiqa va ritm raqs harakatlariga mos keladigan temp va ohanglar yaratadi.

Mashhur Raqqosalar va San'atkorlar

Hind raqsi dunyo bo'ylab mashhur bo'lgan ko'plab san'atkorlar va raqqosalar tomonidan ijro etilgan. Ulardan biri Rukmini Devi Arundale bo'lib, u Bharatanatyam raqsini jonlantirish va rivojlantirishda katta hissa qo'shgan. Birgit Nilsson esa Kathak raqsining mashhur ijrochisi bo'lib, uning raqs san'ati dunyo bo'ylab tan olingan.

3.1 ARAB RAQSI

Arab raqsi Arab dunyosining boy madaniy merosini aks ettiruvchi, rang-barang va jonli san'at turidir. Bu raqslar ko'plab Arab mamlakatlarida mashhur bo'lib, ularning urf-odatlarini, an'analari, va tarixiy voqealarini o'zida mujassam etgan. Arab raqsining bir nechta asosiy turlari mavjud bo'lib, ulardan eng mashhurlari raqs sharqi (belly dance) va dabka (debke) hisoblanadi. Har bir raqs turi o'ziga xos harakatlar, ifoda vositalari va kiyim-kechaklari bilan ajralib turadi.

Tarixiy Ahamiyat

Arab raqsining ildizlari ming yillar davomida shakllangan va rivojlangan. Bu raqslar qadimiy davrlardan boshlab, xalqning turli marosimlari, bayramlari va kundalik hayotining ajralmas qismi bo'lgan. Arab raqsi orqali xalqning hayot

tarzi, mehnat jarayonlari, tabiatga bo'lgan munosabati va boshqalar aks ettirilgan.

Raqs Sharqi (Belly Dance)

Raqs sharqi Arab dunyosida eng mashhur va keng tarqalgan raqs turi hisoblanadi. Bu raqs ko'pincha to'ylar, bayramlar va boshqa tadbirlarda ijro etiladi. Raqs sharqining muhim jihatlari:

- **Harakatlar va Texnika:** Raqs sharqi yumshoq va oqimli harakatlar, qorin, bel va ko'krakning nozik harakatlari bilan ajralib turadi. Harakatlar tabiiy va samimiy bo'lib, raqqosaning mahoratini ko'rsatadi.
- **Kostyum va Bezaklar:** Raqs sharqida yorqin rangdagi, bezakli kiyimlar va zargarlik buyumlari muhim o'rin tutadi. Raqs liboslari ko'pincha yorqin matolardan tikilgan va turli xil bezaklar bilan boyitilgan bo'ladi.
- **Musiqa va Ritm:** Raqs sharqi turli musiqa asboblari hamrohligida ijro etiladi. Asboblarda doira, darabukka, nay va boshqa xalq cholg'ulari mavjud. Musiqa raqsning ritmi va tempini belgilaydi.

Dabka (Debke)

Dabka Arab dunyosining shimoliy va sharqiy mintaqalarida keng tarqalgan jamoaviy raqs turi hisoblanadi. Bu raqs ko'pincha bayramlar, to'ylar va boshqa marosimlarda ijro etiladi. Dabkaning muhim jihatlari:

- **Jamoaviylik va Birlilik:** Dabka jamoa bo'lib ijro etiladi va bu birlikni, jamoaviylikni ifodalaydi. Raqqoslar bir-birining qo'lidan tutib, bir xil harakatlarni bajaradilar.
- **Ritm va Harakatlar:** Dabka raqsida oyok harakatlari, sakrashlar va ritmik qadamlar muhim o'rin tutadi. Harakatlar energiyaga boy bo'lib, raqsning dinamikasini ta'minlaydi.
- **Musiqa va Ashula:** Dabka raqsi ko'pincha jonli musiqa va ashula hamrohligida ijro etiladi. Asboblarda orasida mijwiz, tabl va doira mavjud. Ashulalar raqsning ritmi va tempini belgilaydi.

Mashhur Raqqosalar va San'atkorlar

Arab raqsi dunyo bo'ylab mashhur bo'lgan ko'plab san'atkorlar va raqqosalar tomonidan ijro etilgan. Ulardan biri Samia Gamal bo'lib, u o'zining mahorati bilan xalqaro miqyosda tanilgan. Samia Gamalning ijodi Arab raqsining go'zalligi va boyligini dunyoga tanitdi.

Xulosa

Raqs san'ati har bir etnik madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari va qadriyatlarini aks ettiradi. Bu raqslar nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki xalqning o'zligini, tarixini va urf-odatlarini saqlab qolish va kelajak avlodlarga etkazish vositasidir. Har bir xalqning raqs san'ati uning madaniy merosi va an'analarini saqlab qolishda muhim rol o'ynaydi. Bu esa raqs san'atini nafaqat estetik zavq manbai, balki madaniy o'zlikni ifodalash va saqlash vositasi sifatida qadrliladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://yuz.uz/uz/news/milliy-raqs-xalqimizning-eng-munavvar-qadriyati>
2. <https://in-academy.uz/index.php/si/article/download/14873/10360>
3. <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/1244/1202>
4. <https://www.pedagoglar.uz/index.php/01/article/download/4050/2488/2591>
5. <https://cyberleninka.ru/article/n/o-zbekistonda-madaniyat-va-san-at-sohasida-davlat-boshqaruvi-masalalari>
6. <https://lex.uz/docs/-4084926>
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/milliy-raqs-san-atining-tarixiy-taraqqiyoti>
8. <https://qalampir.uz/uz/news/yunesko-ruykhati-lazgi-bilan-boyidi-11718>
9. <https://yuz.uz/uz/news/milliy-raqs-xalqimizning-eng-munavvar-qadriyati>
10. https://uz.wikiaro.ru/wiki/List_of_national_dances <https://in-academy.uz/index.php/cajei/article/download/21886/14609/20484>